

RECHTSPRAAK

MAAKT SAMEN LEVEN MOGELIJK

Neem
gratis
mee

“
 JE MOET ECHT EEN
 DREMPEL OVER ALS
 JE DAT TAALGEBRUIK
 LOS WILT LATEN.
 JE BENT INEENS JE
 ZEKERHEDEN KWIJT”

Cautie, alvorens, reconventie, preparatoir vonnis, dading, insolventie, non-refoulement, amoveren, novum, betekening, casseren, dagvaarding.

Ben je er nog?

Het zijn termen die in onze stijlgids zijn opgenomen in het hoofdstuk *Te vermijden begrippen*. Dat hebben we natuurlijk gedaan omdat maar weinig mensen ze begrijpen.

Toch zijn het termen die rechtspraakjuristen (rechters, officieren van justitie, advocaten, griffiers, juridisch medewerkers) veel gebruiken. Wij wilden graag weten waarom dat zo is. Wij vonden de volgende verklaringen: gewoonte, cultuur, status, sociale druk, denkend schrijven, onzekerheid en gemakzucht. Vanaf pagina 18 worden ze nader uitgewerkt en toegelicht.

Zoals bekend: veranderen is lastig. Dat geldt hier helemaal, want er zijn nogal wat factoren die een rol spelen. Een simpel voorbeeld: als iedereen het heeft over een 'dagvaarding' en iedereen om je heen weet wat dat is, waarom zou jij het dan opeens over een 'oproep' gaan hebben?

Het neemt niet weg dat het al veel beter gaat. Talloze initiatieven in de Rechtspraak bevorderen het gebruik van gewone, klare taal. Iedereen ziet het belang. Maar voor veel mensen in de Rechtspraak voelt het alsof er in een andere taal moet worden gepraat en geschreven. Iedereen die weleens in het buitenland is geweest, weet hoe dat voelt.

Rob Edens

AANHouden AANWIJZ
 ALVORENS AMOVEREN A
 BELANGHEBBENDE BEST
 KENING CASSEREN CAU
 CONSERVATOIR BESLAG
 TISE DADING DAGVAARD
 CRETIONAIRE ENKELVOU
 EX NUNC EX TUN FORUM
 TIMEERDE PARTIJ GEOPE

Klare taal

18

Waarom praten en schrijven juristen zo ingewikkeld?

Bijzondere rechter

28

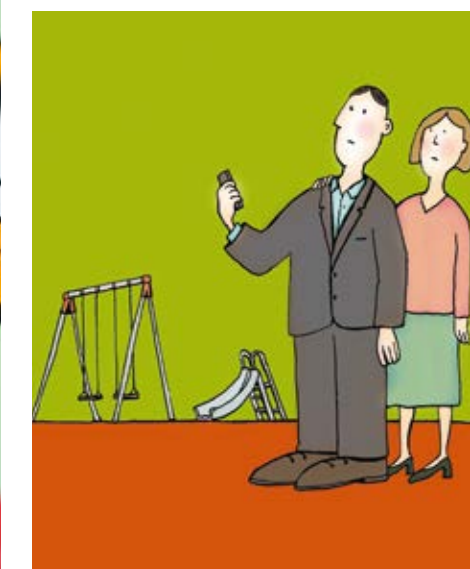
Marije Knijff,
 octrooirechter
 met een kantoor
 als een kledingkast

Hoe kan dat nou?

27

Het probleem met levenslang

Rechtbankverslag

12

'Ik wil een normaal leven leiden'

En verder

Nieuws	4
Kort	
Column	7
Frits Bakker	
Coververhaal	8
Het brein van de strafrechter	
Interview	14
Familierechters Deirdre Klijn en Johan Visser	
Wetenschap	17
Computer voorspelt uitspraak rechter	
Interview	23
Bijzonder hoogleraar jeugd-criminologie Frank Weerman	
Wablijf?	25
Kop-startvonnis	

Rechtspraak Nummer 4, december 2016 (vierde jaargang) Rechtspraak is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Het magazine wordt verzonden aan relaties van de Rechtspraak en verspreid via de openbare ruimtes van gerechten. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in Rechtspraak vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de Rechtspraak weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan. **Hoofdredacteur:** Rob Edens (r.edens@rechtspraak.nl) **Redactie:** Rien Aarts (m.h.aarts@rechtspraak.nl), Simone Alderliesten (beeldredactie; s.alderliesten@rechtspraak.nl), Sandra Hoitinga (s.hoitinga@rechtspraak.nl), Pauline van der Mije (p.van.der.mije@rechtspraak.nl) **Medewerkers aan dit nummer:** Martijn Delaere, Aad Goudappel, Niels de Hoog, Bas Kijzers, Serge Ligtenberg, Charlotte Visser **Contact met de redactie:** redactie@rechtspraak.nl **Redactie-adres:** Kneuterdijk 1, Den Haag **Postadres:** Postbus 90613, 2509 LP Den Haag **Abonnementenadministratie:** Wijziging of opzegging? Stuur de adresdrager retour naar het retouradres en geef hierop de verandering aan. Aanmeldingen voor een individueel abonnement via abonnement@rechtspraak.nl. Gemotiveerde aanvragen voor meer exemplaren zijn ook mogelijk. **Vormconcept en realisatie:** KRIS KRAS context, content and design **Druk:** Xerox/OBT, Den Haag **Illustratie cover:** Aad Goudappel

f facebook.com/rechtspraak

Op onze Facebookpagina vind je blogs, vlogs, anekdotes uit de rechtszaal en veel informatie. Wij vinden het belangrijk om jou te laten zien wat er in onze gebouwen gebeurt. Hoe is het om rechter te zijn, welke zaken worden er behandeld en wat komt daar allemaal bij kijken? Je kunt ook op onze pagina terecht met al jouw vragen over rechtspraak. Volg ons, en laat van je horen! Al ruim 21.000 volgers gingen je voor.

Familierechters zoeken samenwerking om kinderen te helpen

Familierechters willen meer overleggen met andere maatschappelijke organisaties om te voorkomen dat bij complexe scheidingen kinderen in de knel komen. Ook willen ze nieuwe werkwijzen, die lokaal bij rechtbanken zijn ontwikkeld, landelijk invoeren.

Zo'n 70.000 kinderen maken jaarlijks de scheiding van hun ouders mee. Dat brengt op emotioneel, praktisch en financieel gebied vaak veel tweeweg. Zo'n 80 procent van de gezinnen komt daar goed doorheen, maar bij 20 procent gaat het mis. Ouders worden het niet eens over waar de kinderen wonen, wie voor ze zorgt en hoeveel alimentatie wordt betaald

of ze houden zich niet aan afspraken, wat kan leiden tot steeds nieuwe rechtszaken.

Kinderen lopen vaak blijvende schade op door de voortdurende ruzie tussen hun ouders, zeker als de strijd via hen wordt uitgevochten. Rechters willen dat zoveel mogelijk voorkomen door scheidingszaken anders aan te pakken, met een uitgebreide zitting aan het begin, één rechter die alle zaken rondom de scheiding afhandelt en waar nodig een deskundige die speciaal opkomt voor de belangen van de kinderen.

Familierechters willen daarnaast veel meer overleggen met maatschappelijke organisaties die te maken krijgen met scheidende ouders. 'Onze rechtbank maakt over hulpverlening al

afspraken met allerlei instellingen in de regio, dat bevalt prima', zegt Deirdre Klijn, familierechter in Noord-Nederland. 'Als je daar werk van maakt, kom je tot betere uitspraken, omdat je meer weet over wat er allemaal speelt in het gezin en gericht kunt doorverwijzen naar hulpverlening.'

Vechtscheidingen staan hoog op de politieke agenda. Op initiatief van Tweede Kamerlid Recourt (PvdA) heeft het kabinet een Divorce Challenge uitgeschreven, die de samenleving uitnodigt om oplossingen aan te dragen voor dit probleem.

Pagina 14: Interview met familierechters Deirdre Klijn en Johan Visser.

Nieuwe Rechtspraak Reporters

12 november kwamen 24 nieuwe Rechtspraak Reporters bij elkaar. Zij gaan een jaar lang bloggen en vloggen over rechtspraakgelegenheden. Het is voor het tweede opeenvolgende jaar dat Rechtspraak Reporters dit doen. Het doel is jongeren een waarheidsgetrouw beeld te geven van wat er zoal omgaat in en rond de rechtszalen in Nederland.

Zie ook [Facebook.com/RechtspraakReporters](https://www.facebook.com/RechtspraakReporters)

Rechtspraak – hoe gaat dat eigenlijk?

De rechtszaal: het is een plek waar je maar beter niet kunt zijn. Maar als je er toch heen moet, kan je maar beter goed voorbereid zijn. Daarom heeft de Rechtspraak voorlichtingsfilmpjes gemaakt over bewind, mediation en de gang van zaken in de rechtszaal.

Bewind

rechtspraak.nl/bewind

Sommige mensen zijn, soms tijdelijk, niet in staat hun eigen financiën te regelen. Denk bijvoorbeeld aan een demente oudere of verstandelijk gehandicapte. Ook kan het zijn dat mensen zulke hoge schulden hebben, dat zij niet meer zelf over hun inkomsten mogen beschikken. In deze gevallen wordt een bewindvoerder aangesteld. Dit kan alleen de rechter doen. Maar hoe gaat dat eigenlijk in zijn werk? In een filmpje wordt het allemaal uitgelegd: de aanvraag, de zitting, het benoemen van een bewindvoerder tot en met de controle.

Mediation

rechtspraak.nl/mediation

Mediation is een manier om een juridisch conflict op te lossen zonder dat de rechter een uitspraak hoeft te doen. De partijen die een conflict hebben, gaan samen onder leiding van een mediator met elkaar aan de slag om te kijken of er oplossingen te bedenken zijn. De rechter kan tijdens een rechtszaak een mediator inschakelen, maar mensen kunnen er ook zelf om vragen. Een groot voordeel van mediation is dat strijdende partijen zelf invloed hebben op de oplossing van hun conflict. Een tweede belangrijk voordeel is dat mensen met elkaar in gesprek blijven. Helemaal als mensen ook na hun conflict nog een relatie houden, is mediation een zeer geschikt middel. Denk bijvoorbeeld aan scheidende ouders met kinderen; ook na hun scheiding blijven ze met elkaar verbonden. Hoe mediation precies in zijn werk gaat? Bekijk de video op de site.

In de rechtszaal

rechtspraak.nl/rechtszaal

Partij in een rechtszaak of gewoon benieuwd hoe een rechtszaak gaat? Wie is de baas in de rechtszaal, wie mag er wanneer iets zeggen, mag ik iemand meenemen en wie zitten er eigenlijk allemaal? Doet de rechter meteen uitspraak? Bekijk een video hierover op onze site.

 @RechtspraakNL

Meer dan 21.000 volgers

Wil je ook op de hoogte blijven van de laatste nieuwtjes over de Rechtspraak? Volg ons op @RechtspraakNL

Rb Noord-Holland 24 nov
Voorwaardelijke taakstraf van 120 uur voor schietende agent in burger op Botermarkt in Haarlem

Voorwaardelijke taakstraf van 120 uur voor schietende...
Haarlem, 10 november 2016 Een politieagent is tot een voorwaardelijke taakstraf van 120 uur veroordeeld voor poging doodslag gegoed op 26 januari 2016 op de B...
rechtspraak.nl

Rechtspraak 24 nov
Rechtspraak Noord-NL start met eerste videozitting vanuit het gemeentehuis #Ermer: de proef 'De Videorechter'. Dit is de 2020K

Rb Noord-Holland 24 nov
#Uitspraak Bea Pols verliest zaak tegen Sonja Bakker

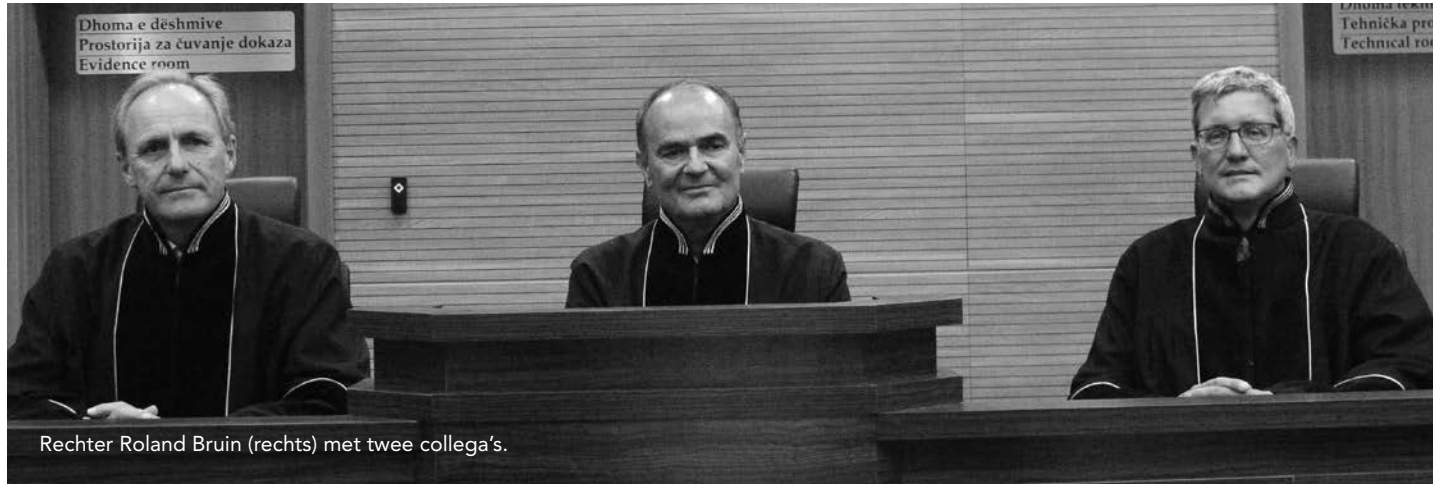
Sonja Bakker wint de slag
Haarlem, 09 november 2016
rechtspraak.nl

Rechtspraak 24 nov
Koplopers gezocht voor digitaal procederen in handelsvorderingen, verslag van voorlichtingsbijeenkomst advocaten

Koplopers gezocht voor digitaal procederen in han...
Utrecht, 31 oktober 2016 Er komen veranderingen aan voor advocaten, daarom is het zaak – nu het nog vrijvrij is – alvast ervaring op te doen met digitaal procederen...
rechtspraak.nl

Rechtspraak Den Haag 24 nov
Leen Bakker en Erik Bakker moeten stoppen met verkoop vlnovormige partijent rechtspraak.nl/organisatie-en

Polderrechter op de Balkan

Rechter Roland Bruin (rechts) met twee collega's.

Oorlogsmisdaden, corrupte recht-bankpresidenten, ruzies over wie eigenaar is van boerderijen die zijn achtergelaten op de vlucht voor geweld: rechters in Kosovo krijgen bijzondere zaken te verwerken. Rechter Roland Bruin liet de Noord-Hollandse rechtszaken even aan anderen over om twee jaar lang collega's in Kosovo te helpen bij het opbouwen van een goed werkend rechtssysteem. Hij keerde dit najaar terug.

Kosovo was vroeger een provincie van Servië, en dus onderdeel van voormalig Joegoslavië. Een omstreden provincie, want voor Serviërs was het heilige grond. 'Daar begon in de twaalfde eeuw het Servische keizerrijk en er staan veel belangrijke kloosters', zegt rechter Bruin. 'Maar er wonen voornamelijk Albanese.' De bloedige burgeroorlog die een einde maakte aan

Joegoslavië leidde ook in Kosovo tot een strijd om de macht. Ten slotte riep de Albanese bevolking de onafhankelijkheid van Kosovo uit.

Drugsbaronnen

'De Europese Unie heeft er belang bij dat zo'n nieuw land in de achtertuin geen broeinest van misdaad en terrorisme wordt, maar een goed lopende rechtsstaat', zegt rechter Bruin. 'Zeker op de Balkan, met al zijn drugsbaronnen en mensenhandelaren. Daarom stuurt de EU al jaren mensen die kant op om te helpen bij de ontwikkeling van een goed justitieel apparaat. Politie, justitie, douane en de rechterlijke macht krijgen steun van collega's uit heel Europa.'

Een belangrijk doel, vindt Bruin, die als door de wol geleverde rechter wel eens over de grens wilde kijken. Dus vertrok hij in september 2014 voor twee jaar. 'Ik werkte daar samen met collega's uit Kosovo en andere landen in de Hoge

Raad. We oordeelden over oorlogsmisdaden - bijvoorbeeld wraakacties op mensen die ervan werden verdacht dat ze met de Serviërs hadden samengewerkt - en veel eigendomszaken die voortvloeiden uit de oorlog. Gevluchte Serviërs hadden vaak grond, een boerderij of een bedrijf achter moeten laten. Zo'n 40.000 mensen dienden na de oorlog claims in om hun bezit terug te krijgen. Wij behandelden het hoger beroep van die zaken.'

Apartheidspolitiek

Eigendomsrecht in Kosovo lijkt op het Nederlandse, zegt Bruin. 'Dat was het probleem niet. Maar het onderzoek in zo'n zaak duurt heel lang. Je moet uitzoeken of iemand anders die bezittingen in gebruik heeft en wie de rechtmatige eigenaar is. Maar ze hebben daar geen goed kadaster waarin dat wordt bijgehouden. Soms was het kadaster meegenomen door Serviërs. Bovendien heeft de voormalige Servische president Milošević apartheidspolitiek ingevoerd in Kosovo. Albanese mochten geen grond, huizen en bedrijven van Serviërs kopen en laten inschrijven in het kadaster. Op die manier moesten steeds meer bezittingen in Servische handen vallen.'

De meeste indruk maakten toch verschillende corruptiezaken tegen Kosovaarse rechtbankpresidenten. 'Vorig jaar had een verdachte een president overgehaald om ervoor te zorgen dat hij uit de gevangenis mocht en snel een proces kreeg. De president gaf een rechter de opdracht daarvoor te zorgen, luidde de aanklacht. Ik kon mijn oren niet geloven, dat zoiets bestaat!'

“Rechtspraak die ertoe doet”

Frits Bakker, voorzitter Raad voor de rechtspraak

Deze column wordt achtereenvolgens geschreven door de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, de president van de Hoge Raad en een president van een gerecht.

De rechter is steeds vaker de laatste toevlucht voor mensen die in de knel zitten. Als niemand meer naar ze luistert, is daar nog altijd de rechter die onafhankelijk naar hun zaak kijkt en ervoor zorgt dat mensen zich in ieder geval gehoord voelen.

Dit beeld is me het meest bijgebleven na lezing van het boekje *Rechtspraak die ertoe doet*. Dit boekje, op www.rechtspraak.nl na te lezen, bevat een bloemlezing van interviews met rechters. Zij geven antwoord op vragen als: wat vraagt de rechtspraak anno 2016, wat gaat er goed, wat kan er beter?

Het boekje had een ongemakkelijke aanleiding: rechters vinden dat zij niet meer altijd echt kunnen bijdragen aan de oplossing van een conflict. Vooral in rechtszaken die méér vragen dan alleen een juridisch oordeel. Als er onderliggende conflicten en belangen zijn – en vaak is dat zo – lokt een louter juridisch oordeel alleen maar nieuwe procedures uit. Terwijl rechters maar één ding willen: dat mensen na hun uitspraak verder kunnen.

Er zijn verschillende oorzaken voor dit gevoel. Soms zijn het te krappe roosters, soms zit het probleem in procedures, soms in wet- en regelgeving en soms in geld. Feit is dat er in 2016 andere rechtspraak nodig is dan pakweg twintig jaar geleden. De overheid doet steeds meer zaken zonder tussenkomst van de rechter af - en daarbij worden fouten gemaakt. Een groeiende groep mensen houdt maar net het hoofd boven water; er hoeft maar iets mis te gaan (een scheiding, een ongeluk, financiële tegenvallers) of zij raken in de problemen. Ook is duidelijk dat mensen minder en minder van elkaar accepteren; velen zijn boos.

Dit alles maakt dat het werk van de rechter verandert. De Rechtspraak doet er zelf alles aan om ervoor te zorgen dat rechters ook in 2016 en daarna het goede kunnen doen. Maar voor een deel doen we ook een beroep op de wetgever. Bij vechtscheidingen bijvoorbeeld, helpt het niet dat mensen in een procedure worden gedwongen waarin de ene ouder eist en de andere zich verweert. Kantonrechters zouden geholpen zijn met een eenvoudige betalingsbevelprocedure, waarmee ze mensen die niet willen betalen, kunnen scheiden van mensen die dat niet kunnen. Zo zijn er meer voorbeelden.

Onze inzet is simpel: voor rechters mogen er geen belemmeringen zijn om optimaal effectief te kunnen zijn. De rechter moet alle ruimte hebben voor goede rechtspraak. ■

De Rechtspraak verstuurt elke donderdag een nieuwsbrief, met daarin het belangrijkste rechtspraaknieuws, een overzicht van gepubliceerde uitspraken en een selectie van nieuwsberichten over uitspraken. Neem een abonnement, het is dé manier om kort en bondig op de hoogte te blijven van belangrijke ontwikkelingen. Er zijn inmiddels 35.000 abonnees.

www.nieuwsbriefrechtspraak.nl

HET BREIN VAN DE STRAFRECHTER

Ik veroordeel u tot, ja tot wat eigenlijk? Hoe komen strafrechters tot hun straf? Waarom kiezen ze de ene keer voor een gevangenisstraf en de andere keer voor een taakstraf of boete? 'Je bent je onbewust steeds bewust van het feit dat een straf zo effectief mogelijk moet zijn.' Tekst: Rob Edens Illustratie: Aad Goudappel

Lieneke de Klerk
fotograaf: Bas Kijzers

Strafrechter Lieneke de Klerk behandelde eens een zaak waarin twee vrienden terechtstonden voor het inbreken in auto's. Ze tikten autoruiten in op zoek naar waardevolle spullen. Beiden waren twee keer eerder veroordeeld. Eerst tot een werkstraf, de tweede keer tot een werkstraf met een voorwaardelijke gevangenisstraf. Het had ze er niet van weerhouden door te gaan op het dievenpad. Anderhalf jaar later stonden ze wéér in de rechtszaal. Voor de hand lag dat De Klerk nu beiden tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zou veroordelen. Toch deed ze dat niet: de één ging wel de gevangenis in, de ander kreeg wéér een werkstraf in combinatie met een voorwaardelijke gevangenisstraf. Willekeur? 'Nee', zegt De Klerk. 'Als rechter kijk je naar alle omstandigheden, dus ook naar de persoon van de verdachte. In dit geval was een van de verdachten duidelijk het goede pad opgegaan, in tegenstelling tot zijn vriend. Hij was een hbo-opleiding begonnen, haalde goede cijfers en zijn stagebegeleider schreef een positieve beoordeling. Als ik zo iemand

naar de gevangenis stuur, kan hij niet verder met zijn opleiding. Ik vond dat hij de kans moest krijgen de positieve wending die hij aan zijn leven gaf te vervolgen.'

Strafdoelen

Dit voorbeeld tekent de opgave waar strafrechters dag in dag uit voor staan. Geef ik gevangenisstraf, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk? Leg ik een boete op of toch maar een verplichte gedragsveranderingscursus? Hierbij wegen ze de strafdoelen – vergelding, afschrikking, preventie – steeds tegen elkaar af (zie *Strafdoelen*, pagina 11). Maria van de Schepop, strafrechter bij de rechtbank Den Haag, zegt dat veel factoren een rol spelen bij het beoordelen van de strafmaat. 'Het is een cliché, maar elke zaak is uniek. De verdachten en de omstandigheden zijn nooit exact hetzelfde. Bij het bepalen van de strafmaat ga je als het ware van grof naar fijn. Je kijkt eerst natuurlijk naar de hoofdvraag: heeft hij of zij het misdrijf gepleegd? Als je daarvan overtuigd bent, ga je wikken en

“Eén keer kan iemand zich vergissen. De tweede keer was je gewaarschuwd”

Maria van de Schepop

Alex van Maanen
fotograaf: Bas Kijzers

wegen. Dat doe je aan de hand van de strafdoelen, die in je hoofd verankerd zitten.' Lieneke de Klerk noemt dit 'onbewust bekwaam': 'Rechters zijn zich steeds bewust van het feit dat de straf die je oplegt zo effectief mogelijk moet zijn. We straffen niet alleen om het straffen, we zoeken naar de meest zinnige straf.'

Straffen is maatwerk, benadrukt ook Nicolle Kranenbroek, strafrechter in Midden-Nederland. 'Bepalend is de vraag: wat kan je nog met iemand? Je kijkt heel concreet naar de aard en

We straffen niet alleen om het straffen, we zoeken naar de meest zinnige straf

de ernst van de feiten en naar de persoon van de dader. Met de straf die je oplegt wil je voorkomen dat de veroordeelde nog een keer in de rechtszaal terugkomt. Dat is het beste voor hemzelf en voor de samenleving. Dan kijk je: wat is er al gebeurd en wat kan er nog? Wat staat er op zijn strafblad? Als je dan iemand voor je hebt die al op alle mogelijke manieren is behandeld, kan je alleen nog maar afstraffen; vergelden dus.'

'Zo kan het dus gebeuren dat er in vergelijkbare zaken toch verschillend wordt gestraft', beaamt Van de Schepop. 'Je streeft naar de best passende straf voor deze dader.'

Uitgangspunt

Dit roept de vraag op hoe het zit met rechtseenheid. In de rechtsstaat Nederland is iedereen gelijk voor de wet. Betekent dit dan niet dat hetzelfde vergrijp voor iedereen eenzelfde straf moet opleveren? Van de Schepop legt uit dat strafrechters vanwege die rechtseenheid zogenoemde oriëntatiepunten in het leven hebben geroepen. Daarin wordt voor een aantal vaak voorkomende delicten aangegeven welke straffen andere rechters hebben opgelegd. Daar kan de strafrechter zich op oriënteren. Deze

Nicolle Kranenbroek

oriëntatiepunten zijn geen dwingend voorschrift, maar - zoals rechters dat noemen - 'het vertrekpunt van denken'. Van de Schepop: 'Van daaruit kan het denken verschillende kanten opgaan, afhankelijk van de omstandigheden. Maar het uitgangspunt is wel: gelijke misdrijven gelijk kappen.'

Alex van Maanen, tot voor kort rechter bij de rechtbank Midden-Nederland en nu raadshoofd bij het hof Arnhem-Leeuwarden, noemt alcohol in het verkeer als voorbeeld. 'Daar kan je een mathematische benadering op loslaten: voor dit promillage staat die straf. Maar dat is het uitgangspunt, je kijkt altijd of er redenen zijn om ervan af te wijken. Moeilijker wordt het nog als het over een vechtpartij gaat. Het is een groot verschil of dader en slachtoffer de ruzie hebben bijgelegd en of de schade door de dader is vergoed. Als dat niet het geval is, weegt het aspect van vergelding veel zwaarder. Ik vind de vraag of iemand eerder in de fout ging, ook heel bepalend. Eén keer kan iemand zich vergissen. Maar als het voor de tweede keer gebeurt, was je gewaarschuwd. Dan kom je niet meer weg met een voorwaardelijke straf.'

Persoon van de dader

De persoon van de dader kan - naast betoende spijt of een gebeterd leven - ook op een andere manier bepalend zijn voor de strafmaat. Van de Schepop haalt het hypothetische voorbeeld aan van een bekende Nederlander die een scheve schaats heeft gereden. 'De kranten hebben er vol van gestaan en tijdens RTL Boulevard wordt zo iemand ook nog eens publiekelijk

Strafdoelen

Grofweg worden met het straffen van mensen drie doelen nagestreefd: vergelding, afschrikking en bescherming.

Bij **vergelding** gaat het om het principe dat iemand gestraft moet worden voor het leed dat hij heeft berokkend. Daarbij kan je denken aan lichamelijke verwondingen of psychisch leed door bijvoorbeeld geweldpleging, maar ook aan leed in figuurlijke zin. Iemand die met een uitkering frau-

deert, brengt leed toe aan de samenleving.

Bij **afschrikking** is de aanname dat het opleggen van een straf voorkomt dat mensen opnieuw in de fout gaan. Dat geldt in de eerste plaats voor de persoon die wordt gestraft, maar ook voor andere mensen in de samenleving. Zij zien immers dat iemand er niet ongestraft mee weggemt als hij iets doet dat niet mag. Dat wordt generaal

preventie genoemd. Het afschrikken van de dader zelf heet speciale preventie.

Het derde strafdoel is **bescherming**. Zolang iemand in de gevangenis zit, kan hij of zij geen delict plegen. Maar ook met bijvoorbeeld het opleggen van een verplichte cursus om het gedrag te veranderen hoopt de strafrechter te bereiken dat iemand zijn of haar leven betert, waardoor de samenleving wordt beschermd.

door het slijk gehaald. Héél Nederland praat erover. De strafrechter kan dan redeneren dat deze persoon hierdoor al zo gestraft is, dat hij daar bij het bepalen van de straf rekening mee houdt. In positieve zin dus.'

Dat het publiek zo iets soms moeilijk begrijpt, kan Van de Schepop zich goed voorstellen.

Daders moeten worden gestraft voor wat ze hebben gedaan, niet voor wie of wat ze zijn, is dan de redenering. 'Rechters moeten daarom ook heel goed motiveren waarom een bepaalde straf wordt opgelegd. Dat vergroot de acceptatie, is mijn ervaring. Het bepalen van de strafmaat is geen exacte wetenschap, geen simpele optelsom van een aantal vooraf vastgestelde elementen. Het is eerder een subtiele weging van allerlei factoren die een

Jan de Keijser
fotograaf: Charlotte Visser

Bepalend is de vraag: wat kan je nog met iemand?

rol spelen. Je kunt er alleen maar naar streven zo goed mogelijk te motiveren waarom je tot een bepaalde straf bent gekomen.'

Keuzeruimte

Juist omdat mensen zo verschillend zijn en ook de omstandigheden waaronder ze in de fout gaan zo sterk verschillen, pleiten rechters voor een zo groot mogelijk palet aan straffen om uit te putten. Een tijdje geleden was er het plan om minimumstraffen in te stellen en eerder bepaalde de wetgever dat er voor bepaalde delicten geen taakstraffen meer mogen worden opgelegd. Kranenbroek noemt het verbod om een taakstraf op te leggen een 'gruwel'. Kranenbroek: 'Dan heb je iemand voor je die zijn leven op de rit heeft. Een huis, een vrouw, een kind en een baan. Uit alle statistieken komt naar voren dat dit de beste garanties zijn om op het rechte pad te blijven. En dan moet je hem naar de gevangenis sturen, waardoor hij alles weer kwijt kan raken, omdat je geen taakstraf mag opleggen! De keuzeruimte voor rechters moet zo ruim mogelijk zijn. Alleen dan kan de rechter maatwerk leveren en het beste doen voor dader en samenleving.' ■

Geen voorkeur

Uit wetenschappelijk onderzoek van de Leidse professor criminologie Jan de Keijser blijkt dat strafrechters geen uitgesproken voorkeur hebben voor het ene of andere strafdoel. In zijn proefschrift *Punishment and Purpose, From moral theory to punishment in action* legt De Keijser, autoriteit op dit vakgebied, uit dat de ene rechter in een bepaalde rechtszaak vergelding het belangrijkste vindt, terwijl de andere aan geeft bescherming van de samenleving of afschrikking belangrijker te vinden. Raadshoofd Alex van Maanen herkent dit beeld uit de raadkamer, waarin drie strafrechters na afloop van een rechtszaak overleggen over de strafmaat voor een verdachte. 'In de gesprekken met collega-rechters merk je dat voor de één het vergeldingsaspect zwaarder weegt en dat een ander eerder vindt dat iemand nog een kans moet krijgen. Dat zijn heel serieuze gesprekken. Je vraagt dan aan je collega: "wat wil je precies bereiken met de straf die jij voorstelt?" Met elkaar kom je daar altijd uit. Het is ook goed dat je elkaar die spiegel voorhoudt.' Ook rechter Lieneke de Klerk merkt aan zichzelf dat ze bij zware misdrijven, zoals overvallen met geweld en zedenzaken, het vergeldingsaspect zwaarder laat wegen dan de andere strafdoelen. 'Ook omdat in die zaken de slachtoffers - naast mogelijk psychisch leed - lichamelijk iets is aangedaan.'

“IK WIL EEN NORMAAL LEVEN LEIDEN”

Tekst: Martijn Delaere Illustratie: Niels de Hoog

WAAR

Politierechter in Arnhem
(rechtbank Gelderland)

DE ZAAK

De 24-jarige Robin zou het gerucht hebben verspreid dat Piet – die ooit is vrijgesproken van een zedendelict – een ‘vieze pedo’ is.

UITSPRAAK

Niet schuldig aan smaad, wel aan belediging. Robin krijgt 150 euro boete en hij moet Piet 300 euro schadevergoeding betalen.

Piets leven wordt al bijna 15 jaar vergald door roddel, smaad, regelrechte intimidatie en bedreiging over zijn vermeende pedoseksualiteit. Hij is ooit vervolgd voor een zedenzaak, maar door de rechtbank vrijgesproken. Net toen hij vorig jaar was verhuisd naar een vervangende woning om daar een nieuw leven te beginnen met Chantal, begon de laster opnieuw. In september doken flyers op in de straat en Chantal kreeg WhatsApp-berichten van haar ex-huisgenoot Robin (24), dat Piet niet deugde. ‘Wat moet je met zo’n vieze pedo’, en ‘hij is dood als ik hem zie’. Chantal schrok zich een hoedje, maar reageerde niet. Piet deed aangifte.

Screenshot

Robin moest zich melden bij de politie. Vandaag zit hij tegenover politierechter Irene Jacobs in de Leigraafzaal van het Arnhemse Paleis van Justitie. Piet is er ook, vergezeld door een medewerker van Slachtofferhulp. Piet wil namelijk 500 euro schadevergoeding voor het toegebrachte leed. Leed dat Robin hem aandeed door met zijn telefoon een screenshot te maken van een mededeling op een ranzige website dat ‘een pedofiel zich liep op te geilen op kleine meisjes en jongens en dat Justitie na aangifte niks deed’, en die foto te appen naar Chantal. ‘Wist u zeker dat dat zo was?’ wil rechter Jacobs weten. ‘Nee’, antwoordt Robin. De politierechter: ‘Maar waarom deed u het dan?’ Robin: ‘Ik wilde een oude vriendin waarschuwen. Ik wist helemaal niet dat ik dit niet mocht appen. Ik ben stom geweest.’ Hij zat niet achter de flyers, zegt hij. En hij heeft geen berichten verspreid of op Facebook gezet.

Smartengeld

Robin zegt zich niet te hebben gerealiseerd wat hij Piet toen aandeed. ‘Nu wel’, zegt hij

in de Leigraafzaal, terwijl hij zich omdraait naar Piet. ‘Ik weet dat ik dit niet had moeten doen, maar ik begrijp niet waarom ik smartengeld moet betalen voor een bericht dat ik niet op Facebook heb gezet en ook niet online heb gegoid.’ Piet heeft schadevergoeding gevraagd omdat hij voor de zoveelste keer is zwartgemaakt, zegt hij. ‘Ik ken die jongen niet eens en dan moet ik dit lezen. Ik wil een normaal leven leiden. Ik ben er ontroerd van.’ Het helpt wel dat Robin zegt dat hij spijt heeft van de WhatsApp-verwensingen. ‘Ik ben niet boos op hem; ik wil dit gewoon de wereld uit hebben’, verzucht Piet.

Geweld

Robin mag Piet hebben uitgemaakt voor alles wat vies en vuig is, hij is zelf ook geen lieverdje. Hij is vorig jaar nog veroordeeld voor openlijk geweld. Vorige week diende in Zwolle het hoger beroep. ‘Maar dat was de persoon die ik toen was’, zegt hij. ‘Zo ben ik niet meer.’ Dat is maar goed ook, zegt politierechter Jacobs. ‘Het is misschien niet het juiste moment om dit te vertellen, maar ik doe het toch. Iemand kan zich niet verweren tegen geruchten dat hij aan kleine kinderen zit. Je bent hulpeloos.’

Gras

Omdat Robin de kwetsende taal alleen naar Piets vriendin heeft gestuurd en niet heeft verspreid, kan smaad niet worden bewezen, zegt officier van justitie Van Uden. ‘Maar het is wel belediging. U hebt WhatsApp-berichten en een screenshot van een webpagina gestuurd en daarmee iemands goede naam aangerand. Ik vind een geldboete van 150 euro gerechtvaardigd. Een schadevergoeding van 500 euro is niet geheel op zijn plaats; ik schat dat 300 euro passend is.’ ‘U hebt het gras voor mijn voeten weggemaaid’, reageert Robins raadsman Joost Velthoven. ‘Mijn

cliënt heeft wat knip- en plakwerk verricht op een website. Er is geen sprake van het verspreiden van een smaadschrift, maar voor belediging is denk ik wel bewijs. Ik pleit ervoor mijn cliënt schuldig te verklaren zonder hem een straf op te leggen, omdat hij in november 2015 ook al is veroordeeld tot een geldboete van 450 euro voor een vergelijkbaar feit. Dat moet worden meegewogen. Als ook die zaak nu was behandeld, zou hij dan een hogere boete hebben gekregen? Ik denk het niet.’ Zijn cliënt hoeft niet de rekening gepresenteerd te krijgen voor het al het leed dat Piet is aangedaan, en daarom vindt

raadsman Velthoven een schadevergoeding van 100 euro meer dan voldoende.

Excuses

‘Het gaat mij niet om het geld. Het gaat erom dat ik mijn leven kan hervatten en dat ik deze kwestie nu eindelijk kan begraven. Hij had mij moeten leren kennen’, zegt Piet. ‘Ik bied u graag mijn excuses aan’, zegt Robin als hij het laatste woord krijgt. Hij heeft geluk gehad dat hij de berichten louter naar Chantal heeft geappt, oordeelt rechter Jacobs als ze uitspraak doet. ‘U bent daarom niet schuldig aan het verspreiden van een smaadschrift,

maar het is wel belediging. En dat is u subsidair ten laste gelegd. Ik vind deze zaak ernstig. Ik denk niet dat de rechter op een boete van 450 euro was uitgekomen als u voor deze zaak én een eerdere zaak tegelijk zou zijn veroordeeld. Daarom vind ik dat er nog een straf moet volgen. Ik houd het bij 150 euro. Ik wijs een schadevergoeding van 300 euro toe. Dat is een redelijk bedrag. En dat móet u betalen. Als u dat niet doet, moet u als drukmiddel om te beginnen 6 dagen zitten.’

**De namen zijn vanwege de privacy gefingeerd.*

SAMEN VECHTEN VOOR DE KINDEREN

Familie rechters willen samenwerken met maatschappelijke organisaties om te voorkomen dat kinderen gemangeld worden in een zogeheten vechtscheiding. Een bijzondere stap voor een beroepsgroep die onafhankelijkheid hoog in het vaandel heeft staan. De nood is dan ook hoog, zeggen familie rechters Deirdre Klijn en Johan Visser. 'Er moet iets gebeuren.' Tekst: Pauline van der Mije Foto's: Serge Ligtenberg

Deirdre Klijn (rechtbank Noord-Nederland) vertelt over een zaak die indruk op haar maakte: 'Drie kinderen van hoogopgeleide ouders woonden afwisselend bij vader en moeder. Zij woonden allebei in een Vinexwijk, met een oprit voor de deur. Ze maakten elkaar het leven zo zuur dat ze niets van de ander in hun huis wilden hebben. Dus als de kinderen door vader werden afgezet bij moeder, of omgekeerd, mochten ze niet zomaar naar binnen. Eerst moesten ze op de oprit hun kleren uitdoen en meegeven aan de vertrekkende ouder. Ik vond dat zo schrijnend. En dit zijn gewone kinderen hè, die niet geslagen worden, keurig naar school gaan, goeie cijfers halen, waar je verder niets aan merkt.'

Verborgен leed

Er is veel verborgen leed onder kinderen van ouders die uit elkaar gaan. Familie rechters merken dat vooral tijdens de zogeheten kindgesprekken. Alle kinderen van 12 jaar en ouder worden uitgenodigd voor een gesprek als een rechter moet beslissen wie het gezag over ze krijgt, waar ze gaan wonen en hoe de zorg wordt verdeeld. Soms vragen kinderen de rechter per brief om hulp.

'Laatst kwam een jongen van 17 op gesprek, een boom van een kerel', zegt rechter Klijn. 'Ik vroeg hoe het thuis was. "Goed", zei hij, en daarna werd het stil. Ik had het gevoel dat het helemaal niet zo goed ging en vroeg door. Toen kwam het eruit: zijn moeder lag al een jaar te somberen in bed, zijn broer en hij leefden op pizza. Het kan toch niet dat zoiets in een gesprek bij de rechter pas naar buiten komt? Niemand wist er iets van!' Zulke situaties willen familie rechters proberen te voorkomen. Ze hebben de afgelopen jaren proefgedraaid met alternatieve werkwijzen, die ze in 2017 in het hele land willen invoeren. Met als doel dat de rechter al in een vroeg stadium een goed beeld krijgt van de situatie en doeltreffend kan optreden, bijvoorbeeld door snel door te verwijzen naar passende hulpverlening. 'Een rechtbank is geen losstaand instituut dat alleen zijn eigen taak uitvoert', zegt Klijn. 'Wij zijn onderdeel van een keten van instanties waar zo'n gezin mee te maken heeft. Wat in mijn ogen fout gaat, is dat er schotten zitten tussen de instellingen. Iedereen werkt aan zijn stukje van het probleem en laat het daarna weer los. Dat werkt niet, het moet dóórlopen en informatie moet worden gedeeld.'

Vermoord

De aandacht voor de schade die kinderen oplopen door een vechtscheiding heeft de laatste jaren een grote vlucht genomen. Dat in 2013 de broertjes Ruben en Julian door hun vader werden gedood, terwijl tientallen hulpverleners zich met het gezin hadden bemoeid, zette het onderwerp hoog op de politieke agenda. Johan Visser (rechter in Den Haag) heeft zelf ook een vechtscheiding meegemaakt die zo escaleerde, dat er een dode viel. 'Een verschrikkelijke zaak was dat. Het ging om een Filipijnse vrouw die met een Nederlandse man was getrouwd. Ze konden niet meer onder één dak leven. Als vader thuis was, zat moeder op zolder. Ik moest beslissen wie van hen met de kinderen in het huis mocht blijven wonen en besloot na het horen van de drie kinderen dat vader het huis moest verlaten. Toen heeft hij de vrouw gedood met 56 messteken, waar de kinderen bij waren. Afschuwelijk. Kort daarop zag ik de kinderen weer, want: waar moesten zij wonen? Moeder had geen familie in Nederland, vader zat in de bak. Zijn ouders praatten min of meer goed wat hij had gedaan. En ik moest het oudste meisje ook nog vertellen dat hij haar vader niet was; zij was als baby met moeder naar Nederland gekomen. Ondanks alles wilden

“Moeder lag al een jaar te somberen in bed, de kinderen leefden op pizza en niemand wist ervan”

de kinderen toch het liefst naar opa en oma. Dat leek mij uiteindelijk ook het beste, al was de kinderbescherming tegen. Het was een heel moeilijke beslissing.'

Vastbijten

Zulke extreme zaken maken familierechters niet vaak mee. Maar ze zien wel veel ouders die erg ver gaan in de strijd tegen hun ex. 'Ze kunnen zich daar zo in vastbijten dat ze helemaal uit het oog verliezen wat ze hun kinderen aandoen', vertellen de rechters. 'Die zijn enorm loyaal aan allebei de ouders. En de meeste mensen willen heus het beste voor hun kinderen. Maar zie ze maar eens zo ver te krijgen dat ze hun gedrag aanpassen.'

Visser vertelt over een meisje dat haast verpletterd werd in de strijd tussen haar ouders. 'Vader zei lelijke dingen over moeder, en omgekeerd. Ze mocht soms niet op bezoek en elk besluit over hun dochter werd een strijdpunt. Als moeder school A de beste keuze vond, koos vader voor school B. Dat meisje werd er knettergek van en vroeg: kan je dit alsjeblieft laten ophouden? Er volgden meerdere zittingen, een gedragsdeskundige – ingezet om het meisje te helpen – praatte indringend met de ouders, de kinderbescherming dreigde met uithuisplaatsing. Uiteindelijk hield ik die mensen voor wat een studiegenoot van mij had meegemaakt. Namelijk hetzelfde als hun dochter, tien jaar lang. Ik was op haar bruiloft, maar haar ouders ontbraken. 'Die hoef ik hier niet te zien, ze hebben mijn leven genoeg verziekt', zei ze. Ik vroeg de ouders: wilt u later naar de trouwerij van uw dochter? Dan moet u hier nú mee stoppen.'

Het belang van het kind staat voor familierechters altijd centraal. Daar zijn soms drastische maatregelen voor nodig. 'Ik heb wel eens besloten dat een meisje bij haar vader moest gaan wonen omdat moeder bleef weigeren mee te werken aan een omgangsregeling', zegt Visser. 'Hij wilde wel meewerken, en het meisje wou hem graag zien. Ik heb toen wel getwijfeld: is dit echt in haar belang? Maar het gaat gelukkig al jaren prima en ze komt regelmatig bij haar moeder.'

Belemmeringen

Cruciaal voor het nemen van zulke beslissingen is een goede diagnose van de situatie. Daarvoor is van belang dat de rechter weet wat er allemaal is gebeurd. 'Maar informatie over bijvoorbeeld huiselijk geweld, die bij de politie

bekend is, komt niet altijd bij ons terecht', zegt Klijn. 'En als de ouders een mislukte mediation achter de rug hebben - waarna ze nog feller tegenover elkaar staan - krijgen wij niet te horen wat daar is gezegd. Dat is vertrouwelijk.' De rechtbanken zijn al jaren bezig belemmeringen in eigen huis op te lossen. Er wordt bijvoorbeeld geëxperimenteerd met een uitgebreide zitting in het begin, om de problemen goed in kaart te brengen. En met één rechter per gezin. 'Gezag, omgang, alimentatie en boedelverdeling zien wij als verschillende kwesties, maar voor de betrokkenen is het één groot proces. Het is goed om daar een totaalbeeld van te hebben. Dan kan je partijen ook aanspreken op eerdere afspraken en beloftes.' Overleg met andere instanties helpt bij het stellen van een goede diagnose en vlot doorverwijzen naar de juiste hulpverlener. 'In Noord-Nederland doen we dat al. Daar is een hulpaanbod tot stand gekomen in een samenwerking van rechters, gemeenten en hulpverleners. Hopelijk komt dat overal van de grond, maar daarvoor zijn we afhankelijk van anderen.'

Wensen

Behalve concrete plannen voor het landelijk invoeren van nieuwe werkwijzen, hebben de rechters ook wensen voor de toekomst. Zoals aanpassing van het procesrecht, waardoor partijen niet direct als tegenstanders tegenover elkaar staan in de rechtszaal. 'De huidige procedure, met een verzoeker en een verweerder, is geen goed uitgangspunt als je emotionele problemen in goede banen wilt leiden', zegt Klijn. 'Die bevordert juist de strijd. Het zou beter zijn als ouders in het begin, als de standpunten nog niet zo zijn verhard, samen de punten aan de rechter voorleggen waarover ze het niet eens worden.'

De rechters hebben niet de illusie dat alle problemen daarmee opgelost zijn. 'We verwachten wel dat op deze manier minder kinderen beschadigd raken en dat de schade minder groot is, omdat we er sneller bij zijn.' Dat ze daarvoor actief op zoek moeten naar partners in de samenleving, nemen ze voor lief. Visser: 'Normaal zijn we afwachtend. Sommige rechters vragen zich af of dit wel past bij onze onafhankelijke rol.' Klijn: 'Maar als iedereen zo denkt, gebeurt er niets. Moeten we dan stil blijven zitten, terwijl we zien dat dat kinderen geen goed doet? Dan ben je geen goede rechter, vind ik.' ■

Johan Visser (1967)

1986 – 1992: studie rechten in Leiden
1993 – 2005: juridisch medewerker en advocaat bij Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn, Den Haag
2005 – 2007: rechter (handel en familie) bij de rechtbank Dordrecht
2008 – 2009: rechter/teamvoorzitter familie, rechtbank Dordrecht
2013 – heden: teamvoorzitter familie, rechtbank Den Haag

Deirdre Klijn (1964)

1982 – 1988: studie rechten in Groningen
1990 – 1993: juridisch medewerker GAK (tegenwoordig UWV), Assen
1993 – 2000: bedrijfsjurist Academisch Ziekenhuis Groningen
2000 – 2007: bestuursrechter bij de rechtbank Groningen
2007 – heden: familie- en kinderrechter bij de rechtbank Noord-Nederland, locatie Groningen

COMPUTER VOORSPELT UITSpraak RECHTER

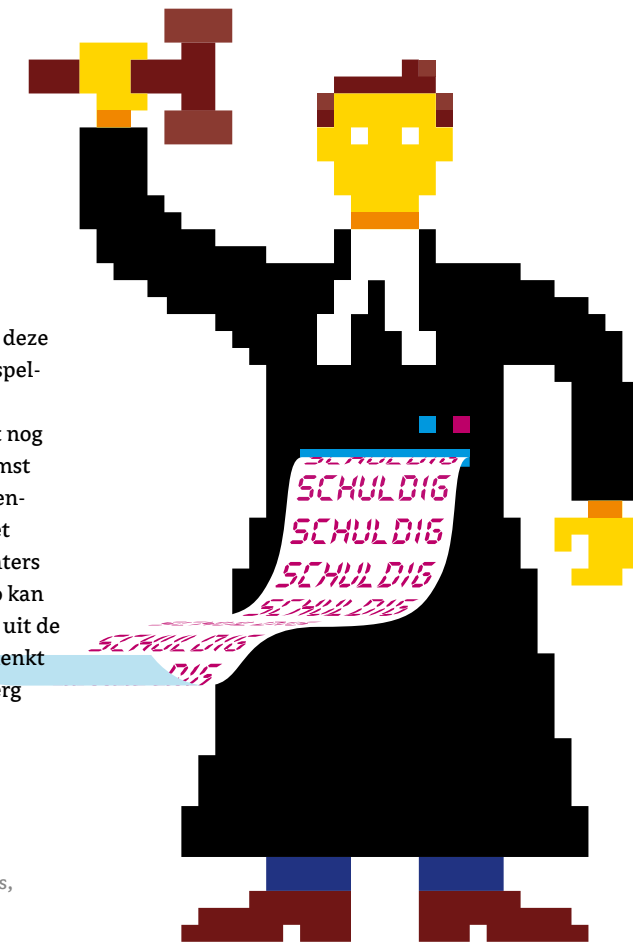
Een computer die de beslissing van een rechter voorspelt, het klinkt als iets uit een sciencefictionfilm. Toch is het een groep wetenschappers van Engelse en Amerikaanse universiteiten gelukt. Tekst: Rien Aarts

Ze stopten een kleine 600 uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens – de hoogste rechter op gebied van mensenrechten – in een computer. In deze uitspraken staat uitvoerig uitgelegd hoe de rechter tot zijn oordeel is gekomen. Zonder naar de uiteindelijke beslissing van de rechter te kijken – want die staat er natuurlijk ook in – lukte het de computer met slim rekenwerk om vier van de vijf keer te voorspellen of regels uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) waren overtreden. De teksten die de onderzoekers hebben gebruikt, kennen een vaste opbouw, met onderdelen die elke keer terugkomen. De onderzoekers lieten de computer naar een paar vaste onderdelen kijken, zoals bijvoorbeeld de omschrijving van de feiten (wat is er gebeurd?) en welke regels er

gelden (wat zegt de wet?). Met hulp van deze informatie kreeg de computer zijn voorspellende gaven.

De kristallen bol van de computer werkt nog niet feilloos. Maar omdat er in de toekomst meer en meer met kunstmatige intelligentie zal worden geëxperimenteerd, zal het voorspellen steeds beter gaan. Voor rechters kan dit een prachtig hulpmiddel zijn. Zo kan dit soort software helpen om snel zaken uit de stapel te pikken waarvan de computer denkt dat een schending van mensenrechten erg aannemelijk is.

Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective – N. Aletras, D. Tsarapatsanis, D. Preotiuc-Pietro, V. Lampos, PeerJ Computer Science (2016).

MINDER MISDAAD, MEER WERK VOOR RECHTERS

De criminaliteit is in 2015 opnieuw afgenomen, blijkt uit het jaarlijkse rapport *Criminaliteit en rechtshandhaving*. Ruim 960 duizend misdrijven werden door de politie geregistreerd. Dit aantal daalt al jaren, zo waren het er in 2007 nog 1,3 miljoen. Ondanks de daling van het aantal misdrijven was er vorig jaar voor rechters juist meer werk aan de winkel: er werden 5 procent

meer strafzaken behandeld dan in 2014. Ruim de helft van de zaken ging over vermogensdelicten, geweld en seksuele misdrijven.

Criminaliteit en rechtshandhaving 2015 - S.N. Kalidien, Raad voor de rechtspraak, Centraal Bureau voor de Statistiek, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (2016). ■

PRAAT NEDERLANDS MET ME

Waarom schrijven juristen in zulke moeilijke taal? Kan dat ook anders? En hoe moet dat dan? ‘Rechters kunnen vaak heel helder communiceren met iemand die voor ze zit’, zegt duidelijke taal-specialist Wessel Visser. ‘Maar als ze achter de computer zitten, schrijven ze vaak onbegrijpelijke vonnissen.’

Tekst: Rob Edens en Pauline van der Mije

De spitsstrook bij Hoewelaken was van 2004 tot 2008 dicht. Dat kwam door een uitspraak van de Raad van State. Rijkswaterstaat concludeerde uit die uitspraak dat de spitsstrook pas weer open mocht als er een zogenoemde Milieu Effect Rapportage was gemaakt. Pas in 2008 kwam het verantwoordelijke ministerie erachter dat die uitspraak verkeerd was begrepen. De minister sprak in de krant over een ‘juridisch moeras.’ De Raad van State voelde zich niet aangesproken. ‘Rechters doen uitspraken’, was de reactie. ‘De uitspraak laat verschillende opties bestaan. Welke de minister kiest is aan hem.’ De strook kon weer open, maar inmiddels was wel jarenlang fileleed geleden.

De opvatting dat rechters er zijn om vonnissen te schrijven en daarmee basta, kom je niet veel meer tegen. Rechters willen iets bereiken met hun uitspraken. Daarom gaan ze steeds meer op zoek naar het echte conflict achter het juridische geschil en komt er ook steeds

meer aandacht voor de presentatie. Want wat is een uitspraak waard als degene over wie het gaat er niets van begrijpt?

Neerlandica Geerke van der Bruggen schrijft in *Een kleine stap voor een rechter, een reuzensprong voor de rechtspraak* in vakblad *JBPlus* over een training voor juristen van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, die leren uitspraken begrijpelijker op papier te krijgen. Gebleken was namelijk dat mensen vaak hun eigen zaak helemaal niet herkenden in de uitspraak. Het contrast met de mondelinge behandeling was enorm. Na de zitting verlieten mensen helemaal blij de zaal: de rechter had alle tijd genomen, was aardig en belangstellend en sprak ook nog eens in gewoon Nederlands! Maar toen de schriftelijke uitspraak er eenmaal lag, was er vaak grote twijfel: gaat dit wel over mijn zaak? Is hier niet een fout gemaakt?

Hoe komt het eigenlijk dat juristen zulke ingewikkelde taal gebruiken? Dat blijkt verschillende oorzaken te hebben.

“

Gaat dit wel over mijn zaak?”

Gewoonte. Begrijpelijke taal had in de juridische wereld heel lang geen prioriteit. Het belang ervan werd niet ingezien, misschien ook doordat rechtspraakjuristen erg op elkaar zijn gericht. Rechters, officieren van justitie en advocaten praten dezelfde taal en de advocaat legt het wel uit aan zijn cliënt, was de gedachte. Maar de samenleving is mondiger geworden en mensen willen zelf kunnen begrijpen wat er wordt gezegd of geschreven. De woekerpolisaffaire speelde hierbij ongetwijfeld een grote rol: mensen hadden contracten getekend die ze niet begrepen, ook door het ingewikkelde taalgebruik.

Cultuur. In een reportage van het Belgische *Taalschrift* komt een docent aan een juridische opleiding aan het woord. Zij zegt dat zij studenten ertoe aan wil zetten in normaal Nederlands te schrijven. Dat kost haar de grootste mogelijke moeite, want de studenten vinden al die ingewikkelde juridische termen ‘zo mooi’. Als het al lastig is studenten te overtuigen van het belang van gewone taal, hoe moeilijk is het dan niet om ervaren juristen hiervan te doordringen?

Status. Al die bijzondere zegswijzen geven juristen ook status. Ze zullen het niet hardop zeggen, maar veel juristen vinden dat ze een prestigieus beroep hebben. De omgeving waarin ze werken, kan dat gevoel nog eens versterken. Paleizen van justitie, departementen, grote advocatenkantoren en succesvolle bedrijven stimuleren nou niet bepaald het communiceren in normaal Nederlands.

Sociale druk. Als iedereen in je omgeving het voortdurend heeft over een zaak ‘aanhouden’, waarom zou jij het dan ‘uitstellen’

Strafrechter Jacco Jansen: zonder jargon lukt het ook

‘Het klopt allemaal’, zegt de Rotterdamse strafrechter Jacco Jansen over de zeven redenen (zie hoofdverhaal) om vast te houden aan de taal van zijn beroepsgroep. ‘Je moet echt een drempel over als je dat taalgebruik los wilt laten, want je bent ineens je zekerheden kwijt. Ik merk dat ik er soms nog op terugval als iets heel moeilijk is of grote haast heeft. Je bent met

die taal opgeleid, het is vertrouwd, je kunt je daarmee heel precies uitdrukken. Maar ik heb inmiddels ervaren dat dat zonder jargon ook lukt.’

Janssen is een groot voorstander van begrijpelijke vonnissen. ‘Want die schrijven we voor heel verschillende mensen’, zegt hij. ‘Vooral in strafzaken moet je niet alleen goed weten wat je zegt, maar ook hoe je het zegt. Neem bijvoorbeeld de eindexamenfraude op een Rotterdamse school, twee jaar geleden. De verdachten waren jongens en meisjes met een islamitische achtergrond en de kwestie werd meteen in een sfeer getrokken van: er wordt met onze prachtige eindexamens gesjoemeld door een stel moslims en nu moeten onze mooie kinderen die over doen. Terwijl de kern van de zaak was dat een paar kinderen iets heel stoms hadden gedaan. Ik had in die periode net een training in het overbrengen van boodschappen achter de rug

en heb de trainer gevraagd hierover mee te denken. Met die hulp lukte het goed de zaak terug te brengen tot de juiste proporties. We hadden het zo duidelijk verwoord, dat kranten en tv letterlijk delen uit onze uitspraak overnamen.’

Corruptie

Net als in de zaak tegen de Roermondse wethouder Van Rey, die vervolgd werd voor corruptie. ‘Dat was een enorme zaak waarin heel veel onderzoek was gedaan, met een vrij ingewikkelde uitspraak. Toch hebben we geprobeerd ook die uitspraak eenvoudig op te schrijven. We hebben hier en daar belangrijke juridische begrippen in gewoon Nederlands vertaald. Zo gebruikten wij op de zitting en in het vonnis “op je klompen kunnen aanvoelen” om aan te geven dat de verdachten iets “redelijkerwijs moesten vermoeden.” De eerste geluiden uit de media en het land zijn positief.’

Inmiddels schrijft Janssen vrijwel al zijn uitspraken zo op dat iedereen het begrijpt.

‘Ik dacht eerst dat dat niet kon. Dat je een woord als “derhalve” echt nodig hebt. Dat is niet zo, met dus, daarom of dan kom je echt een heel eind. En waarom staat in vonnissen altijd: “De rechtbank is van oordeel dat...”? Iedereen weet toch dat de rechtbank aan het woord is? Zeg in de strafmotivering van een vonnis gewoon wat je wilt zeggen: U heeft een fles whisky gestolen. Dat is niet leuk voor de slijterij en de whisky wordt er duurder van. Daarom krijgt u deze straf.’

Vaktaal vermijden lukt eigenlijk altijd, zegt hij. ‘Maar het is niet alleen een kwestie van juridische verhalen vertalen. Het gaat erom dat je eerst goed nadenkt over wat je wilt vertellen. Wat is nou precies de kern? Als je dat weet voordat je gaat schrijven, kom je tot verrassende resultaten. De vonnissen in de zaak Van Rey telden 150 pagina’s, daar hebben we een samenvatting van 18 pagina’s van gemaakt om voor te lezen in de zittingszaal. Achteraf dacht ik: eigenlijk was die korte versie ook prima geweest als vonnis. Alles stond erin.’

“

Mensen weten vaak niet wat een zitting is.

Ze denken dan aan een bank”

noemen? En als iedereen spreekt over een ‘dagvaarding’, waarom zou jij dan ‘oproep’ zeggen? Feit is dat iedereen vatbaar is voor druk uit de omgeving.

Meteen schrijven. Een andere verklaring voor het gebruik van ingewikkelde taal is dat juristen vaak ‘denkend schrijven’. Ze gaan direct schrijven en slijpen hun gedachten als het ware op papier. Eenmaal aan een betoog begonnen, kijken ze of ze dat juridisch kunnen onderbouwen. In de meeste vonnissen

wordt dan ook van A naar Z toegewerkt: de conclusie staat op het einde. Voor de leesbaarheid is het beter de conclusie (het ‘nieuws’) aan het begin te zetten. Daar zijn mensen vooral in geïnteresseerd.

Onzekerheid. Er wordt wel gezegd dat juristen houvast zoeken bij wetsteksten. Om helemaal zeker van hun zaak te zijn, blijven ze liefst zo dicht mogelijk bij de wetsteksten of jurisprudentie. Jurisprudentie is een moeilijk woord voor uitspraken die rechters eerder hebben gedaan. Juristen citeren hier graag uit, het is immers tekst die zich heeft bewezen. En wat is makkelijker dan bestaande tekst knippen en plakken?

Gemakzucht. Veel juristen erkennen wel dat het bijna altijd mogelijk is om juridische taal om te zetten in gewonemensentaal. Maar dat kost heel veel tijd, zeker als je er nog niet in geoefend bent. Je moet er best even voor gaan zitten om de tekst

‘In een zaak naar aanleiding van een handel in Bitcoins wordt geoordeeld dat de virtuele munt niet beschouwd kan worden als geld zoals dat bedoeld wordt in het burgerlijk wetboek. Ondanks dat de Bitcoin op het eerste oog een aantal overeenkomsten heeft met wel wettige betaalmiddelen, zijn er op essentiële punten verschillen die maken dat Bitcoins niet als geld, maar als ruilmiddel moeten worden gezien.’

om te zetten naar

‘Bitcoins moeten niet als geld maar als ruilmiddel worden beschouwd.’

En ben je er dan helemaal zeker van dat in dat ene zinnetje hetzelfde staat? ■

Taalspecialist Wessel Visser: het kan altijd

Wessel Visser, schrijver van *De Grondwet in eenvoudig Nederlands*, zegt dat juridische termen altijd omzeild kunnen worden. Zijn bedrijf BureauTaal is gespecialiseerd in het gebruik van taal die iedereen begrijpt. ‘We twijfelden of het mogelijk was juridische teksten in begrijpelijke taal te schrijven, daarom zijn we in 2007 een experiment met de Grondwet begonnen. Daar hebben we

staatsrechtsdeskundigen bij betrokken. Als zij vonden dat we onzin hadden opgeschreven, vroegen we: hoe zit het dan wel? Wat bedoelt de wet? Net zo lang tot we eruit waren en iedereen tevreden was.’

Sindsdien werkt zijn bureau samen met rechtbanken, gerechtshoven en het Openbaar Ministerie. ‘Wat daar wordt beslist kan grote gevolgen hebben voor mensen, dus dat moet iedereen kunnen begrijpen. Maar neem alleen al de brief waarin staat wanneer je naar de rechtbank moet: “U moet dan-endaan op zitting verschijnen”. Mensen weten vaak niet wat een zitting is, daarbij denken ze aan een bank. Hoe weten ze dan waar ze naartoe moeten? En: “De rechter zal vonnis wijzen”. Waarom niet gewoon: de rechter beslist of u het heeft gedaan en welke straf u krijgt? Zo zijn er heel veel uitdrukkingen die de beroepsgroep heel gewoon vindt, maar veel andere mensen niet begrijpen. Ik heb laatst bestuursrechters geadviseerd

om termen als eiser en verweerder te vermijden. Noem ze gewoon bij naam: de gemeente Barendrecht en mevrouw Hoevelaken, dat is voor iedereen duidelijk.’

Huur betalen

Het gaat erom zo concreet en eenduidig te schrijven, dat nooit twee mensen het verschillend kunnen begrijpen. BureauTaal begeleidt daarin ook banken, verzekeringsmaatschappijen, notarissen, accountants en deurwaarders. Boven een deurwaardersbrief staat dan ineens niet meer ‘Ingebrekestelling met betrekking tot de non-betaling van huurpenningen’, maar: ‘U moet uw huur nu onmiddellijk betalen’. Dat kan in de wereld van de rechtspraak net zo goed, zegt Visser. ‘Ook juristen die dat een goed streven vinden, geloven vaak niet dat vaktermen helemaal vermeden kunnen worden. Ik wed om een maandsalaris dat we dat wel fiksen. Als we het in samenspraak doen, komen we er altijd uit.’

“
Vroeger lieten jongens op straat zien wie de stoerste was, nu gebeurt dat steeds meer online”

JEUGDCRIMINOLOOG OVER CRIMINELE JONGEREN:

“JE MOET NOOIT OPGEVEN”

De nazomer stond in het teken van *hoodvlogs*: internetfilmpjes waarin Zaanse jongeren laten zien hoe ze rondhangen bij de supermarkt en de politie voor schut proberen te zetten. Iedereen buitelde over elkaar heen en leek te weten hoe je dit ‘tuig’ moest aanpakken. Bijzonder hoogleraar jeugdcriminologie Frank Weerman houdt hoofd koel: ‘Onderzoek eerst eens hoe het precies zit’. Tekst: Rien Aarts Foto's: Bas Kijzers

‘**D**e straatcultuur op internet, ongein uithalen en daarover opscheppen. Dat is al jaren aan de gang.’ Het is niet dat Frank Weerman de verantwoordiging die de filmpjes oproepen niet begrijpt. ‘Het is natuurlijk vervelend en naar gedrag.’ Maar hij is vooral gefascineerd. Hij doet al twintig jaar onderzoek naar jeugdcriminaliteit en sinds augustus mag hij zich bijzonder hoogleraar jeugdcriminologie noemen. De komende jaren wil hij onderzoek doen naar de groeiende rol van internet op het gedrag van jongeren, en dan vooral: criminele jongeren.

‘Jongeren beïnvloeden elkaar, kijken wie de stoerste is. Dit gebeurde vroeger vooral op straat, maar tegenwoordig meer en meer online. Als een soort virtuele graffiti posten jeugdgroepen berichten en laten ze zien wie ze zijn, bijvoorbeeld op Facebook. Ik ben heel nieuwsgierig hoe wijdverspreid dit is en hoe het werkt.’

Nooit te laat

De boekenkast op zijn werkkamer bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) ademt misdaad: *Van kattenkwaad tot erger, Geliquideerd, Handbook of Gangs*. ‘Thuis heb ik gewoon romans’, verontschuldigt hij zich. ‘Er bestaat een handboek met honderden factoren die samenhangen met criminaliteit. Het weer, persoonlijke kenmerken, buurten waarin mensen wonen, schoolfactoren, ouders... Je moet die factoren samenvatten in theorieën – anders word je gek.’

Hij is met name gefascineerd door criminele jongeren, de groepen die ze vormen en de invloed die ze op elkaar hebben. ‘In dit vakgebied kom je jongeren tegen – rechters zullen dit wel herkennen – bij wie heel veel aan de hand is. Verslaafde of criminele ouders, kinderen die zelf voor het gezin moeten zorgen, verwaarlozing, of kinderen bij wie wat

mis is in hun hersenen. Als op jonge leeftijd al zoveel verkeerd gaat is het heel moeilijk om dat bij te sturen. Maar je moet niet opgeven. Een bekende Amerikaanse criminoloog zei ooit: never too early, never too late. Je kunt er niet vroeg genoeg mee beginnen, maar je bent nooit te laat.’

Rondhangen

Je kind op het verkeerde pad is het schrikbeeld van elke ouder. Wat kan je doen om te voorkomen dat het fout gaat? ‘Zorg dat je kinderen niet altijd op straat zijn’, zegt Weerman stellig. Het klinkt als een open deur, maar daarom is het niet minder waar. Weermans onderzoek laat glashelder zien dat heel veel hangen op straat de kans op crimineel gedrag ernstig vergroot. ‘Ouders hebben geen zicht meer op wat hun kind doet, je kunt niet meer bijsturen. Als jongeren dan ook nog eens in moeilijke buurten veel tijd op straat doorbrengen, ontwikkelen ze vaak een soort straatcultuur met eigen

“

Voor jongeren is de rechtbank een soort schouwspel met hoge mensen, het staat ver van ze af”

codes en normen.’ Verkeerde vrienden liggen op de loer en de mogelijkheden om rotzooi te trappen zijn legio. Weerman: ‘De straat is een podium om toch aanzien en respect te krijgen, als ze dit thuis en op school niet krijgen.’

Niet alleen ouders kunnen proberen te voorkomen dat het fout gaat. Ook school heeft een grote invloed, maar verwacht geen wonderen: ‘School kan veel goed doen. Ze kunnen jongeren bij wie het thuis slecht gaat succes laten ervaren, ze mee laten doen, vaardigheden en omgangsvormen leren. Maar er kan ook veel verkeerd gaan: jongeren die al niet goed mee komen, kunnen nog meer faalervaringen krijgen en uitvallen. Dan gaat het van kwaad tot erger.’

Verandering

En wat als het kwaad is geschied, het criminele pad wordt bewandeld en de jongere voor de rechter komt te staan? ‘Ik zie dat kinderrechters vaak erg hun best doen om in gesprek te gaan, echt naast ze gaan staan.’ Een goede zaak, want als iets duidelijk wordt uit het gesprek met Weerman dan is het dat je deze jongeren nooit moet laten vallen. Dan is het einde zoek. Maar of de rechter echt het verschil zal maken? ‘Voor de jongeren is de rechtbank toch een soort schouwspel, een instituut met ‘hoge mensen’ – het staat ver van ze af,’ vertelt Weerman.

De verandering moet uit de jongeren zelf komen. ‘Wat je vaak ziet is dat er een omslagpunt komt waarbij ze denken: die criminele carrière geeft toch wel veel ellende. Ze raken uitgeput. Of ze krijgen kinderen of een partner waardoor ze op een gegeven moment denken: dit is zo belangrijk voor me, ik wil uit het

criminele leven stappen. Je kan dus twee dingen doen: wachten tot ze zelf zo ver zijn of ze triggeren. Dit laatste doe je door ze te laten proeven aan niet-crimineel succes, bijvoorbeeld aan een andere carrière.’ Dit kan door ze een vak te leren, certificaten te laten halen of op een andere manier op weg te helpen. ‘Laat ze ruiken aan de alternatieven, laat ze merken dat ze ook iets anders kunnen.’

Strenger straffen

Dit klinkt allemaal leuk, maar is het niet te soft? We hebben het hier niet alleen over ‘gewone’ hangroepjongeren, er zitten ook keiharde criminelen tussen met veel narigheid op hun kerfstok. ‘Jeugdinstellingen waren in de jaren ‘90 een stuk vrijer dan nu het geval is. In sommige instellingen konden jongeren overdag buiten het terrein naar school of naar een baantje, en de instellingswerkers waren meer een soort hulpverleners. Dat was soms wel erg vrijblijvend. Nu zijn jeugdinstellingen vaak veel meer gesloten, met hekken er omheen – een soort gevangenis. Het is de vraag wat het beste is, daar is nog weinig onderzoek naar verricht. Soms zijn strenge straffen nodig om criminele jongeren in te laten zien dat ze hun leven moeten beteren. Maar ik denk dat je met strenger straffen ook veel kapot kan maken, bijvoorbeeld de mogelijkheid voor een andere carrière. Of je strenger straft is niet zo belangrijk, het gaat erom dat je iets doet aan de problemen van deze jongeren en alternatieven aanreikt.’

Terug naar de vloggers bij de Zaanse supermarkt. Wat kunnen mensen doen die dagelijks overlast ervaren van jongeren die rondhangen bij winkelcentra, portiekjes of de snackbar? ‘Schat eerst een beetje in wat voor jongeren het zijn, maar in het algemeen geldt: ga gewoon met ze praten. Wees niet agressief, want zeker als ze in een groep zijn kunnen ze niet laten zien dat ze zich iets van jou aantrekken. Stap op een respectvolle manier op ze af. Als je iets aan ze vraagt willen ze daar vaak echt wel wat mee doen.’

Praten met jongeren en onderzoeken wat in hun wereld leeft, zo verzamelt Weerman veel van zijn kennis. Of, in zijn woorden: ‘Als je echt wilt weten hoe het zit, moet je naar de jongeren toe.’ ■

Frank Weerman (1968)

2016: bijzonder hoogleraar jeugdcriminologie (Erasmus Universiteit Rotterdam)
2000 – heden: onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR)
1998 – 2000: onderzoeker bij het Internationaal Politie Instituut Twente
1998: gepromoveerd op onderzoek naar verklaring crimineel gedrag
1992 – 1993: medewerker Rijksuniversiteit Groningen
1992: afgestudeerd in sociologie/criminologie

“

Streng straffen kan veel kapot maken”

WABLIEF

KOP-STAARTVONNIS

Toen turner Yuri van Gelder afgelopen zomer werd weggestuurd van de Olympische Spelen omdat hij zich had misdragen, vocht hij dit aan bij de rechter. Via een kop-staartvonnis kreeg de ringenspecialist te horen dat hij een medaille definitief op zijn buik kon schrijven.

Maar wat is zo’n kop-staartvonnis eigenlijk? Tekst: Rien Aarts

Wilt u een term uitgelegd krijgen?
Mail naar redactie@rechtspraak.nl

Een vonnis is een uitspraak van de rechter. Normaal gesproken staat hierin, naast de beslissing van de rechter, een uitgebreide uitleg over hoe hij tot zijn oordeel is gekomen. Het is een behoorlijke klus om zo’n uitleg op papier te krijgen, echte juridische fijnslipperij. En dat kost tijd. Tijd die er soms niet is. Van Gelder wilde een paar dagen na de zitting al meedoen aan de finale. Er moest dus snel een knoop worden doorgemaakt en daarom besloot de rechter gebruik te maken van een kop-staartvonnis. Hierin staat alleen tussen wie de zaak speelt en welke beslissing de rechter heeft genomen. Omdat de uitleg achterwege wordt gelaten, kan de rechter zijn beslissing veel sneller bekendmaken. In het kop-staartvonnis van deze zaak stond dus alleen dat het ging om een zaak tussen Van Gelder en

sportkoepel NOC*NSF en dat de rechter de vordering van de turner (dat NOC*NSF zou terugkomen op zijn beslissing hem weg te sturen) heeft afgewezen. De rechter zal uiteindelijk altijd met een volledig vonnis komen, waarin hij uitleg geeft over zijn beslissing. Dit gebeurt meestal binnen een paar dagen. Het is zelfs verplicht, want rechtspraak is openbaar. Iedereen moet de beslissing van de rechter kunnen controleren. Als iemand in hoger beroep gaat, is het belangrijk dat de raadsheren – rechters in hoger beroep – kunnen zien waarop de rechter zijn oordeel heeft gebaseerd. Daarnaast kan de uitspraak van een rechter in de ene zaak een rol spelen in andere rechtszaken. Dit wordt jurisprudentie genoemd.

HET PROBLEEM MET LEVENSLANG

Sommige rechters vinden dat ze geen levenslange gevangenisstraf kunnen opleggen.

De straf zou onmenselijk zijn. Maar waarom eigenlijk? Tekst: Rien Aarts

Een levenslanggestrafte zit tot zijn dood achter de tralies. Tenzij de koning gratie verleent, maar dat komt eigenlijk nooit meer voor. En dit begint steeds meer te knellen. Nederland neemt op het gebied van de levenslange gevangenisstraf een bijzondere positie in: in veel Europese landen kijkt een rechter na verloop van tijd of iemand onder bepaalde voorwaarde vrij kan komen – in ons land gebeurt dit niet. En een straf zonder enig uitzicht op vrijlating is volgens Europese rechters onmenselijk.

Over levenslang wordt daarom flink gediscussieerd, en dat is niet voor het eerst. Nog voor de invoering van de straf in 1870 – als alternatief voor de doodstraf die werd afgeschaft – werd er al fel over gedebatteerd in de Tweede Kamer. Sommige Kamerleden vroegen zich zelfs af of levenslang niet zwaarder was dan de doodstraf.

In die tijd is bepaald dat de koning aan een veroordeelde gratie kan verlenen. Dit betekent dat hij kan beslissen een straf te verminderen, veranderen of zelfs helemaal kwijt te schelden. Een van de gedachten hierachter is dat je mensen niet moet straffen als dit geen nut heeft. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als een veroordeelde zijn leven heeft gebeterd, er geen gevaar meer is voor herhaling en de maatschappij niet meer roept om vergelding. De kleine kans om vrij te kunnen komen geeft de veroordeelde hoop, zijn leven is niet uitzichtloos.

Gratie kwam regelmatig voor, er werd standaard gekeken of levenslanggestraften ervoor in aanmerking kwamen. Maar na 1986, het jaar dat seriemoordenaar Hans van Z. werd vrijgelaten, veranderde er iets. Waarom is niet helemaal duidelijk, maar gratie verdween sluipenderwijs van het toneel. Sindsdien is er nog maar één keer gratie verleend: aan een man die ernstig ziek was en kort na vrijlating stierf.

Mensenrechten

Maar och, zal je denken. We hebben het hier over de zwaarste misdrijven die we kennen, mensen met gruwelijke misdrijven op hun naam. Is het echt zo'n groot probleem dat ze nooit meer vrij kunnen komen? Het antwoord is: ja, dat is een groot probleem. Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), de hoogste rechter op het gebied van

mensenrechten, moet een levenslanggestrafte altijd uitzicht hebben op een herbeoordeling van zijn straf en eventuele vrijlating. Dat betekent ook dat hij zich tijdens zijn straf moet kunnen voorbereiden op een mogelijke terugkeer in de maatschappij. Zonder dit is de straf in strijd met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), waarin rechten staan die voor alle mensen gelden, ook voor levenslanggestraften. In het EVRM staat:

Niemand mag worden onderworpen aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.

En daar wringt de schoen. Als er geen kans is op gratie, is levenslang volgens het Europees hof onmenselijk. Als modern en beschaafd land heeft Nederland beloofd mensenrechten te respecteren, dus ook het verbod op onmenselijke straffen moet worden nageleefd. Maar gratie komt niet meer voor...

Nederlandse rechters

De uitspraken van het Europees hof klinken door in de beslissingen van sommige Nederlandse rechters. Een voorbeeld is de uitspraak in een zaak uit 2015, waarin twee broers werden veroordeeld voor drie roofmoorden. De rechters vonden dat ze geen levenslang konden opleggen, in het vonnis leggen ze uit waarom:

Wist je dat?

- In Nederland zitten op dit moment ongeveer veertig mensen levenslang vast.
- Iemand die levenslang heeft gekregen kan alleen vrijkomen door gratie van de koning.
- Tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw werd na verloop van tijd standaard bekeken of veroordeelden in aanmerking kwamen voor gratie. Sinds dat is afgeschaft, is vrijwel nooit meer gratie verleend.

“...de levenslange gevangenisstraf staat in Nederland op gespannen voet met de eisen die uit het EVRM voortvloeien, omdat de facto nauwelijks perspectief bestaat op verkorting van de opgelegde levenslange gevangenisstraf. Dit is voor de rechtbank de reden om niet over te gaan tot het opleggen van een levenslange gevangenisstraf.”

De rechtbank veroordeelde de oudste broer tot een gevangenisstraf van 30 jaar met tbs en de jongste kreeg 30 jaar gevangenisstraf. In deze zaak loopt op het moment van schrijven hoger beroep.

Politiek

Omdat sommige rechters geen levenslang meer opleggen nu de straf zo omstreden is, heeft de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aangekondigd de uitvoering van de straf te willen veranderen. Hij vindt het belangrijk dat rechters de zwaarste straf die we kennen wel opleggen, als daar aanleiding voor is. Daarom wil hij een onafhankelijke adviescommissie in het leven roepen die na 25 jaar kijkt of een veroordeelde kan beginnen aan activiteiten die zijn gericht op terugkeer in de samenleving. De staatssecretaris bepaalt zelf of hij het advies van de commissie uitvoert. Op deze manier zou de levenslange gevangenisstraf weer moeten voldoen aan alle regels.

Critici vinden dat het plan van de staatssecretaris het probleem niet oplost: dat een veroordeelde zich mag voorbereiden op een terugkeer in de samenleving betekent niet dat er een echte kans op gratie is. Daarnaast blijft het verlenen van gratie op deze manier een politieke keuze. De Raad voor de rechtspraak vindt dat beslissingen over straffen bij de rechter thuishoren. Daarom ligt het voor de hand dat in de toekomst rechters beoordelen of iemand wel of geen gratie krijgt.

Gevolgen

De politieke discussie over levenslang heeft directe invloed op de rechtspraak in Nederland. In juli besloot de Hoge Raad – de hoogste rechter van het land – een beslissing over een zaak uit te stellen in afwachting van de politieke ontwikkelingen. In de zaak werd eerder door het gerechtshof Den Haag levenslang opgelegd, onder meer voor meervoudige moord. Het opleggen van levenslang is nu nog in strijd met het EVRM, vindt de Hoge Raad. Maar tegelijkertijd stelt hij dit kan worden opgelost als er een echte kans op herbeoordeling van de straf wordt ingevoerd en de veroordeelde zich tijdens zijn straf kan voorbereiden op een mogelijke terugkeer in de samenleving.

Politiek aan zet

Kortom, opsluiten en de sleutel weggoien mag niet. De bal ligt nu bij de politiek, daar moeten een oplossing worden gevonden voor het probleem rondom levenslang. Als de politiek denkt de oplossing te hebben gevonden zal de rechter vervolgens per zaak bekijken welke straf hij oplegt en daarbij ook bekijken of de straf wel voldoet aan alle regels. ■

Meer weten over levenslang?

Een paar misdrijven waarvoor je levenslang kan krijgen

- Het plegen van een of meerdere moorden
- Leidinggeven aan een terroristische organisatie
- Een aanslag plegen op de koning

Oordelen over glitterpumps, beschuit en baggerschepen

Marije Knijff, rechter bij de
Haagse octrooikamer

Marije Knijff, rechter bij de octrooikamer van de rechtbank Den Haag, heeft geen doorsnee werk-kamer. Waar andere rechters zich over decimeters dikke papierstapels buigen, lijkt haar kantoor meer op een kledingkast. Hier liggen spijkerbroeken, daar sneakers en uit een fluweelrode zak tovert ze een pump vol zilveren glitters van het beroemde merk Louboutin tevoorschijn. 'Het is jammer dat ze altijd maar 1 schoen sturen, in maat 36; die pas ik niet.'

De glitter schoen hoort bij een zaak van Louboutin tegen Van Haren, zegt rechter Knijff. 'Van Haren verkoopt pumps met een rode zool, een kenmerk van Louboutin. Wij moeten beoordelen of Van Haren inbreuk heeft gemaakt op het merkrecht van Louboutin.'

De Haagse octrooikamer behandelt alles wat onder intellectuele eigendom valt, zoals merken- en modellenrecht, kwekersrecht en auteursrecht. Octrooirecht vormt een belangrijk onderdeel. Wie iets heeft uitgevonden, kan voor 20 jaar octrooi aanvragen. Anderen mogen die vinding dan niet zomaar namaken.

Als rechter Knijff langs de kamers van collega's loopt, ziet ze met welke zaken zij bezig zijn. 'De ene kamer staat vol planten vanwege een kwekerszaak, bij een ander staat een knuffelbeer op het bureau. Deze zomer rende een collega over de gang om de lamzac, een zitzak van Fatboy, met lucht te vullen. Fatboy wilde voorkomen dat een andere fabrikant een vergelijkbare zak op de markt bracht. Mijn collega was het verschil aan het uitvogelen.'

Knijff zelf beet zich vast in een zaak over beschuitjes met een inkeping, die je makkelijk uit de verpakking kunt halen. Bolletje produceert die, met toestemming van de octrooihouder. Het bedrijf Haust wilde ook beschuiten verkopen met zo'n handig hapje eruit, 'Wij moesten beoordelen of die inkeping wel inventief genoeg was. Is het octrooi terecht verleend? Of is het idee zo simpel en weinig origineel dat iedereen het mag gebruiken? In dat geval kunnen wij het octrooi vernietigen.' Het is een razend interessant rechtsgebied, vindt ze. 'Soms stap ik in werelden waarvan ik niet wist dat ze bestonden.' ■

Meer weten over deze en andere bijzondere rechters? Lees verder op <https://www.rechtspraak.nl/Hoe-werkt-het-recht/Rechtspraak-in-Nederland/Rechters/Bijzondere-Rechters>